

סוטה לג - הוספה

משה שווערד

A. ספר נתיבות הקודש

ל"ג ע"א תפלה רחמי היא כל היכי דבעי מצלי, לכאורה קשה לריב"ל דסובר בברכות דף כ"ו ע"ב דתפלות כנגד תמידין תקנום וא"כ משמע לריב"ל דיסוד דין תפילה הוא כנגד תמידין ולא מטעם רחמי. ואמנם בברכות דף כ' ע"ב מפורש ג"כ דמשו"ה נשים חייבות בתפילה משום דתפילה רחמי הוא, וצ"ל שלא היא סתירה להא דמפורש דתפילה כנגד תמידין תיקנו ע"פ הא דמפורש ברמב"ם פ"א מהלכות תפילה ה"ה וז"ל וכן תקנו שיהא מנין התפלות כמנין הקרבנות וכו', והיינו דלעולם עצם היסוד דתפילה מפורש ברמב"ם שם הלכה א' שהוא מדאורייתא אלא דעל מנין התפילות ע"ז נאמר שהוא נגד תמידין. וקשה לי כעת על דברי הרמב"ם דכתב בפ"א מהלכות תפילה הלכה ב' ולפיכך נשים ועבדים חייבים בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא, והלא מפורש בברכות דף כ' ע"ב דמשו"ה נשים חייבות בתפילה משום דרחמי הוא.]

B. ספר באר שבע על סוטה דף לג/א

ואפשר לומר דזהו הטעם שאין המלאכים מבינים לשון ארמי, לפי שרצה הקב"ה שלא יבינו כשאנו אומרים תפלות נאות ושבחחות גדולות בלשון ארמי, כדי שלא יתקנאו בנו. כן נראה לי. [א.ה. עיין אליהו רבא סימן ק"א שמביא דברי רבינו]:

C. ספר נתיבות הקודש

הא ביחיד, ומפורש ברש"י יחיד צריך שיסייעוהו (מן השמים) מלאכי השרת, ציבור לא צריכי להו דכתיב הן א' כביר לא ימאס, ולפי"ז הא דאנו מתפללין בסליחות מלאכי רחמים ואנו מתפללין זאת בצבור לכאורה התפילה הזאת

מיותרת היא דהא הצבור לעולם לא צריכי להו. וי"ל אף דלא צריכי להו בכ"ז יכולים הם להתפלל גם בעד הצבור דהא לא גריעי צבור מיחיד וכמו דביחיד יכולים להתפלל על היחיד כ"ש דיכולין להתפלל על הצבור, אלא דאנו אין צריכים להם, אבל בכ"ז בימים הנוראים בימי הדין הנורא אנו חוששין ויראים מפני יום הדין הגדול והנורא וע"ז מפחדין אולי אנחנו לא זכינו עוד וע"ז אנו מבקשים שיבואו להתפלל ולבקש רחמים עלינו.

D. אוצר המדרשים - מדרש להנוכה עמוד 192

תנו רבנן בימי מלכות יון הרשעה גזרו על ישראל שכל מי שיש לו בריה בתוך ביתו יחוקק עליו שאין לשונאי ישראל חלק ונחלה באלקי ישראל מיד הלכו ישראל ועקרו בריחים שבבתיהם ועוד גזרו שכל מי שיש לו שור

יכתוב על קרנו שאין לשונאי ישראל חלק באלקי ישראל הלכו ישראל ומכרו שוריהם ועוד גזרו עליהם שיהיו בועלין נשיהן נדות הלכו ישראל ופרשו מנשיהן ועוד גזרו שכל מי שנושא אשה תבעל להגמון תחלה ואח"כ תחזור לבעלה ונהגו בדבר הזה שלש שנים ושמונה חדשים עד שנשאת בתו של יוחנן כ"ג כיון שרצו להוליכה אצל אותו ההגמון פרעה ראשה וקרעה בגדיה ועמדה ערומה בפני העם מיד נתמלא יהודה ואחיו חימה עליה ואמרו הוציאוה לשריפה ואל יתגלה דבר זה למלכות מפני סכנת נפשות שהעיזה פניה להיות ערומה בפני כל העם הזה אז אמרה לו היאך אתבזה לפני אחי ורעי ולא אתבזה בעיני ערל וטמא שאתם רוצים למעול בי ולהוליך אותי לשכב אצלו כיון ששמע יהודה וחביריו כך נועצו יחדיו להרוג ההגמון מיד הלבישו הנערה בלבוש מלכות ועשו חופה של הדס מבית חשמונאי עד ביתו של הגמון ובאין כל בעלי נבל וכנור ובעלי זמר והיו מזמרים ומרקדים עד שבאו לבית ההגמון כיון ששמע ההגמון כך אמר לשריו ועבדיו ראו אותם שהם מגדולי ישראל מזרע אהרן הכהן כמה הם שמחים לעשות רצוני ראויים הם לכבוד גדול וצוה להוציא חוץ שריו ועבדיו ונכנס יהודה וחביריו עם אחותו אצל ההגמון וחתכו ראשו ובזזו כל אשר לו והרגו שריו ועבדיו ודרסו היונים עד גמירא חוץ מעיקר המלכות וישראל שהיו בעיר היו בררת וברעד בשביל אותם בחורי ישראל יצאה בת קול ואמרה נצחו טליא דאזלו למעבד קרבא באנטוכיא וחזרו אותו בחורים וסגרו השערים ועשו תשובה ועסקו בתורה ובגמילות חסדים כיון ששמע מלך יונים שהרגו ישראל הגמון שלו קבץ כל עמו ובא לפני ירושלים והביא אותה במצור ונפחדו מאד היהודים והיתה שם אשה אלמנה יהודית שמה ולקחה שפחתה והלכה אצל שערי ירושלים ואמרה הניחו אותי לצאת שמא יעשה המקום נס על ידי ופתחו לה ויצאה והלכה לפני המלך ויאמר לה מה תבקשי ואמרה אדוני בת גדולים מישראל אנכי ואחי נביאים ושמעתי שהיו מתנבאים שמחר תפול ירושלים בידך כיון ששמע כך שמח שמחה גדולה והיה לו אחד מחכמיו שהיה רואה וחזוה בכוכבים והיה אומר רואה אני שישראל חוזרים בתשובה ואי אתה יכול להם חזור למקומך ונתמלא המלך חמה עליו וצוה לחטפו ואסרו ידיו ורגליו לתלות אותו על העץ אצל ירושלים ויאמר המלך מחר כשתפול ירושלים בידינו נהרוג אותו והיה המלך מאמין לאותה יהודית ויאהב אותה ויאמר לה רצונך שתנשאי לי ואמרה לו אדוני המלך איני ראויה אפילו לאחד מעבדיך ואמנם כיון שלבך נוטה לזה תעביר כרוז בכל המחנה שכל מי שיראה שתי נשים הולכות אצל המעיין אל יפגעו בהן לפי שצריכה אני לילך לשם לרחוץ עצמי ולטבול מיד העבירו הכרוז ועשתה כך ועשה המלך משתה גדול ושתו ונשכרו ואח"כ הלכו כל אחד ואחד לאוהליו והמלך ישב בחיקה וישן והלכה אותה יהודית ונטלה סייף שלו וחתכה ראשו ופשטה סדין עליו והלכה עם ראשו של מלך אצל שערי ירושלים ואמרה פתחו לי השערים שכבר עשה הקב"ה נס על ידי אמרו לה לא דיך שזנית וקלקלת אלא שבאת בעלילה עמנו מיד הראה להם ראשו של מלך כיון שראוהו פתחו השערים ויצאו והרימו קול שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד כיון ששמעו יונים כך אמרו למחרת באים עלינו והלכו למלך ומצאוהו בלא ראש ונפל עליהם אימה ופחד וברחו כלם וירדפו ישראל אחריהם והרגו מהם כמה וכמה כן יעשה הקב"ה נקמה בשונאינו מהרה ויחיש לנו ישועה ככתוב ובא לציון גואל:

E. תוי"ט על מסכת יבמות פרק טז משנה ו

בת קול – [1] לשון הר"ב שמעו קול צווחת וכ"כ רש"י ונ"ל שהוא שם מושאל מבת קול שנזכר הרבה פעמים בדברי רז"ל [2] שהוא קול שנשתמשו בו לאחר שפסקה הנבואה והוא קול מחודש לשעתו מהבורא יתברך להודיע סודו ליראיו ואותו קול קראוהו בת קול. [3] וכתבו התוספות בפ"ק דמסכת סנהדרין ד' י"א וז"ל י"א שלא היו שומעים קול היוצא מן השמים אלא מתוך אותו קול יוצא קול אחר כמו פעמים שאדם מכה בכח ושומע קול אחר היוצא ממנו למרחוק ואותו קול היו שומעין לכך קורין אותו בת קול ע"כ ולי נראה שנקרא בת קול לפי שאינו קול לו קול אליו כמו שנאמר (במדבר ז') וישמע את הקול מדבר אליו שזהו נבואה ממש אבל קול זה שאנו בו הוא מעינו ודוגמתו במדריגה למטה ממנו ולכך קראוהו בת קול שהיא הבת לאביה ולתשות כחה לא קראוהו בן קול אלא בת קול...

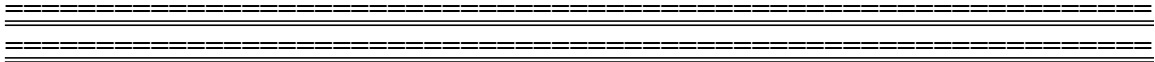
F. בן יהודע על סוטה דף לג/א

שם בא גבריאל ולמדו שבעים לשון. קשה אע"ג דאיכא שבעים לשון מלבד לשון הקודש, מכל מקום יוסף הצדיק ע"ה ודאי היה יודע לפחות שתי לשונות מן השבעים שהוא לשון ארמי שהיו מדברים בו עם אנשי המדינה בארץ כנען, ולשון מצרי שהיה מדבר בו במצרים באותם י"ג שנה, מעת שירד עד עת שיצא מבית האסורים, וא"כ הוה ליה למימר בא גבריאל ולמדו ס"ח לשונות. ונ"ל בס"ד, בכל לשון ולשון יש הגיון פשוט

שמדברים אותו המון העם, ויש הגיון צח מאד שמדברים בו לפני שרים ומלכים, וכמו שיש בלשון ערבי אחד פשוט ואחד קורין אותו נחוו"י, וכן הוא בלשון תרכי, על כן יוסף הצדיק ע"ה הגם דהיה מדבר בלשון ארמי ובלשון מצרי, הוא פשוט ואינו צח שראוי לדבר בו בפני המלכים, ובא גבריא אל ולימדו לשון צח בשבעים לשונות, שהיה יכול לדבר בו בפני המלך, ולכן ברכו יעקב אבינו ע"ה בן פורת יוסף [בראשית מ"ט כ"ב], בן פורת לשון חן, עלי עין הוא עי"ן לשונות שדברת בהם בלשון צח בפני המלך, שנשאת חן בהם:

G. ספר נתיבות הקודש

ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך בכל לשון שאתה מברך, ומפורש בתוס' דהכוונה מאחר שהברכה והשבח כלפי השכינה תוכל לברך בכל לשון שתמצא, וצ"ע לפי"א א"כ בתפילה דילפינן לעיל דהוא בכל לשון, משום דתפילה רחמי הוא, וקשה ל"ל האי טעמא תיפוק לן דהא התפילה הוא לפני ד' ית' לפני שכינתו ית' ממילא הוא בכל לשון כמו בברכת המזון וכן בוידי מעשר דנאמר בכל לשון וילפינן לעיל דף ל"ב ע"ב דילפינן אמירה אמירה מסוטה, וקשה ל"ל כל זה תיפוק לן דהא בוידי מעשר כתיב (דברים כ"ו י"ג) ואמרת לפני ד' א' בערתי הקודש מן הבית וממילא הוא בכל לשון כיון שהוא מדבר לפני השכינה.

H. תוספות הרא"ש מסכת סוטה דף לג עמוד ב

ר' אליעזר אומר הלא המה בעבר הירדן סמוך לירדן. הוה קשיא לי האיך נתלקו בזה התנאים וכי לא היו שמות הרי ישראל ידועים להם. ובבראשית רבה ובכמה דוכתי משמע שהיו הר גריזים והר עיבל ידועים לכל, וראיתי בירושלמי דקאמר מה מקיים ר' אליעזר הר גריזים והר עיבל שתי גבושיות עשו וקראו להם לזה הר גריזים ולזה הר עיבל, על דעתיה דר' יודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום ועל דעתיה דר' אליעזר לא זזו ממקומן.

I. תפארת ציון

בב"י יוס לויס נושאין את הארון והיוס וכו', והטעם הוא דהלויס הם ממדת האמת והכהנים הם ממדת החסד [עיין בשמ"ר פ"ה סי"ג] ולכן צלל יוס דהקצ"ה מנהיג צמדת האמת לתת לכל אחד כפי מעשיו היו הלויס המרכזה להארון ובהשלשה מקומות שהקצ"ה הנהיג עם ישראל צמדת החסד שהנסיס שעשה אז לא היה כפי מעשיהם רק ע"י חסדו הגדול לכן היו אז הכהנים המרכזה להארון שעל ידם השפיע הקצ"ה מדת החסד.

J. דף על הדף מסכת סוטה דף לג עמוד ב

בגמ': תניא רבי יוסי אומר: בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון כשעברו את הירדן וכשהסיכו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו. כתב בספר הדרת קודש על יהושע (ע' כא): בכל יום ויום היו הלויים בני קהת נושאים את הארון, כדכתיב ומשמרתם הארון והשולחן (במדבר ג') והיום נשאוהו הכהנים. יש להבין את ההיתר לשנות עבודת לויים לכהנים, ולהבין את הסיבה לשנוי זה.

כתב הרמב"ם בספר המצות (מצוה ל"ד): "היא שצונו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום והוא אמרו כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, ואף על פי שזה הצווי בא ללויים בעת ההיא, אמנם היה זה למספר מעוט הכהנים החייבין במצוה, א"כ המצוה מחוייבת לכהנים והם אשר ישאוהו כמו שנתבאר בספר יהושע ובספר שמואל". **מבואר שדעת הרמב"ם שיעקר מצות נשיאת הארון לדורות היא בכהנים, ומה שנשאוהו הלויים במדבר היה מצות שעה למעוט מספר הכהנים בעת ההיא.**

ולפ"ז נשיאת הארון בכהנים במעבר הירדן לא היה מיוחד לשעה זו בלבד אלא שמכאן ואילך חזרה המצוה לנהוג בכהנים, והוא משעת כניסתם לארץ. ומה שאמרו בגמ' בסוטה בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון, אינו לומר שבג' מקומות אלו בלבד נתייחדה המצוה להם, אלא שהמצוה היא לעולם בכהנים, וג' מקומות אלו הם לראיה שכן היא המצוה לדורות, דאל"ה לא היו הכהנים רשאים לשאת את הארון, אולם זה דוחק בלשון הגמ'.

והרמב"ם בספר המצות בשורש השלישי הרבה להשיב על הרמב"ם מהגמ' דסוטה, וגם הביא פסוקים מדבה"י שמבואר שגם אחר כניסתם לארץ נשאו הלויים את הארון, והוא בדהי"א ט"ו כשהעלו הלויים את הארון לירושלים, "ויהי בעזר האלקים את הלויים נשאי ארון ברית ה' וגו' וכל הלויים הנשאים את הארון והמשוררים" (פסוקים כ"ו - כ"ז), וכן בכל הפרק שם. וכן יש להוסיף על הרמב"ם ולהקשות משמואל א' כשחזר הארון מפלשתים כתיב "והלויים הורידו את ארון ה' וגו'" (ו', ט"ו).

ומרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל (במכתבים בסוף ספרו על הרמב"ם) כתב בשיטת הרמב"ם, ששני דינים יש בנשיאת הארון, האחד, דין נשיאת הארון כחלק מנשיאת המשכן כולו, ומצות נשיאתו מדין נשיאת מקדש. ושנית דין נשיאה בארון בפני עצמו, והיא מצות נשיאה מיוחדת בארון. וחלוקים מצוות אלו במקורם ובדיניהם. מצות נשיאת המשכן אמורה בפר' במדבר כדכתיב "ומשמרתם הארון והשולחן", והארון נכלל בכלל שאר הכלים שנשיאתם בבני קהת מדין עבודת משא שהיא עבודת לויים, וכדכתיב נמי "ונסעו הקהתים נשאי המקדש" (במדבר י' כ"א) ופרש"י שם "נושאי דברים המקודשים" ודין נשיאה זו היתה מצות עשה עד בואם לבית עולמים, וכאשר באו אל המנוחה אין יותר מצות נשיאת מקדש שהרי באו לבית עולמים וכן אמר בדה"י "כי אמר דוד הניח ה' וגו' לעמו וישכן בירושלם עד לעולם וגם ללויים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו" (דבהי"א כ"א כ"ה).

ומצות נשיאת הארון בפני עצמו מצוה אחרת היא, ומנאה הרמב"ם בספר המצות (עשה ל"ד) כמצוה הנוהגת לדורות, והיא מצות נשיאת הארון למלחמה וכו' שאין נושאים המקדש למלחמה אלא את הארון, ודין נשיאה זו אמור בפרשת עקב "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה' וגו'", הרי שבפסוק זה אין מדובר על הבדלת השבט לשאת את המשכן אלא על הבדלתו לנשיאת הארון. ובדין נשיאה זו ס"ל להרמב"ם שהוא דין נשיאה בכהנים, שהרי באותו פסוק כתוב "לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו" וזה קאי על כהנים.

ולפ"ז מובן שבימי דוד העלו את הארון לירושלים בלויים, כיון שדין נשיאתו לירושלים היה כדי להביאו אח"כ לבית עולמים והיה זה מדין נשיאת המקדש שדינו בלויים, מה שאין כן במעבר הירדן הרי כתיב "ועברו לפני העם" וכמו שאמרו בסוטה, "בכל יום ארון נוסע אחר שני דגלים" היינו בכלל שאר כלי המקדש שאז נשיאתו בלויים, אך היום במעבר הירדן נסע לבדו תחילה ונשיאתו היתה מדין ארון לצורך הנס שיעשה ע"י הארון ולכך נשיאתו בכהנים.